

DE WET VAN DE STILTE

KARIN ANEMA
DE WET VAN
DE STILTE
Reis door Colombia

SCRIPTUM

Aan mijn kinderen
Katinka, Saskia, Charlotte en Ischa

Copyright © 2019 Karin Anema
www.karinanema.com

Omslagillustratie Jesús Abad Colorado
Fotografie binnenwerk Karin Anema
Foto's auteur Martijn van Wijngaarden
Vormgeving cover en binnenwerk www.igraph.be

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or transmitted in any form or by any other means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or by any other information storage and retrieval system, without permission from the publisher.

ISBN 978 94 6319 207 1
NUR 508

WWW.SCRIPTUM.NL

COLOMBIA

CARIBISCHE ZEE

◆ Verwijzing naar
hoofdstukken

INHOUD

1	CAÑO CRISTALES	8
	<i>Noem het maar een wereldwonder</i>	
2	BOGOTÁ	37
	<i>Met Boris over de ciclo vía</i>	
3	BOLÍVAR	50
	<i>'Ben jij mijn zoon? Dat kan niet'</i>	
4	ALTO DE LETRAS	61
	<i>De langste klimdag</i>	
5	DE ANDES	70
	<i>IJle stilte in Los Nevados</i>	
6	QUINDÍO	90
	<i>Waarom hebben ze jou gepakt?</i>	
7	MEDELLÍN	97
	<i>Narcostoerisme als toverstokje</i>	
8	GRANADA	110
	<i>FARC-commandant wordt Jehova</i>	
9	BOGOTÁ	123
	<i>Opgegroeid in de FARC</i>	
10	PASTO	134
	<i>Moeder Aarde strijdend tegen de coca</i>	

11	POPAYÁN EN SILVIA <i>Koloniaal en Zwitsers</i>	177
12	CAUCA <i>Doorleven na oorlog</i>	184
13	LA ELVIRA <i>Tanja's thuis</i>	196
14	CALÍ <i>'Geef je grond maar aan de armen, papa'</i>	221
15	COLOMBIA <i>Een geheim leven</i>	231
16	LA GUAJIRA <i>Smokkelparadijs</i>	241
17	RIOHACHA <i>71-jarige inheemse vrouw vertikt het te zwijgen</i>	251
18	CIUDAD PERDIDA <i>Niets is wat het lijkt</i>	257
19	PALOMINO EN MINCA <i>Vaccinaties tegen geweld</i>	275
	Nawoord	284
	Verklarende woordenlijst en begrippen	287

1

CAÑO CRISTALES

Noem het maar een wereldwonder

A CHTER OP DE MOTOR van pastoor Henry gaan we bij het eerste daglicht op pad om verschillende gehuchten in zijn parochie te bezoeken. Meer informatie heeft hij niet losgelaten. Onder zijn afgedragen jas draagt hij een wit overhemd, dat over zijn zwarte broek puilt. Ondoorgroendelijk kijkt hij achter zijn brillenglazen onder zijn pet uit. Aan het stuur van zijn nieuwe kobaltblauwe motor hangen plastic tasjes, achterop heeft hij een paar zakken gebonden. Op de bagagedrager pas ik nog net tussen de pastoor en de zakken.

Enmaal buiten het dorp La Macarena versperren twee soldaten bij een muur van zandzakken ons de weg. Met tegenzin stopt de pastoor. Als de jonge broekies naar onze bestemming vragen, blijft hij strak vooruit kijken. Zonder zijn tanden van elkaar te doen, broemt hij de naam van het gehucht waar we naartoe gaan. Als we weer rijden, zegt hij dat hij en de boeren het leger minachten.

Voor ons rolt de eindeloze oranje weg op en neer, omzoomd door afwisselend tropische beplanting en savannes waar hier en daar een koe graast. Het is een laagvlakte met aan de einder middelgebergte. Op hoge snelheid racet de pastoor door kleigeulen, regenplassen en diepe kuilen. Modder spat op. Ik kijk mee, zoals ik op mijn mountainbike de blik ver vooruit gericht houd. Soms rijdt hij met één hand en schudt met een zorgelijk gebrom de andere hand tot er weer genoeg gevoel in komt om het stuur te

pakken. Vorige week zijn langs deze weg nog vijf mensen vermoord, gromt hij. Het wordt de laatste maanden weer onrustiger. Even kijkt hij om en zegt: ‘Voor het eerst rijd ik met iemand achterop. Het is veel gevaarlijker dan alleen.’ Mijn acute zorg is om niet gelanceerd te worden.

Niets dan vee, wuivend gras, en tropische begroeiing, urenlang. Door de eentonigheid en de hete wind in mijn gezicht dwalen mijn gedachten af naar gisteren, toen ik met een kleine Cessna in La Macarena aankwam, het enige echte dorp van het handvol *veredas* in deze immense laagvlakte waar we nu doorheen razen. Door de paarden, de modder, de kaplaarzen en honden heerste er een wildwestsfeer. Op vrijwel iedere hoek van de straat stonden soldaten met geweer. Toen ik een bar binnenging, een biertje bestelde en vroeg waarom er soldaten stonden voor het tegenoverliggende pand, spoelde de eigenaar, een magere vijftiger, omstandig bierglazen om, keek over zijn schouder, daarna naar mij en antwoordde: ‘Ik ben een journalist uit Bogotá... Ben jij ook een journalist?’

We liepen naar een tafeltje op de patio achter het café om rustig te praten. ‘Aan de overkant staat het tehuis voor weeskinderen,’ zei hij. Dag en nacht staan militairen te posten om te voorkomen dat ze zich aansluiten bij dissidente FARC-groepen (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia – Ejército del Pueblo). Sinds het toerisme hier zo’n vlucht neemt, zijn er meer militairen op straat gekomen. Ook in het Nationaal Park is een legerbasis: het ecotoerisme naar Caño Cristales, de top van de toeristische bestemmingen in Colombia, leunt zwaar op de samenwerking met het leger. ‘De overheid kan het zich niet veroorloven dat een toerist wordt gekidnapt.’

Ik vertelde hem dat ik hier was om buiten de toeristische bubbel van Caño Cristales op zoek te gaan naar persoonlijke achtergrondverhalen en het vredesproces. Op dat moment kwamen klanten binnen die hij moest bedienen, maar ik ben van plan hem later opnieuw op te zoeken.

Hetzelfde wuivende gras, dezelfde oranje weg met kuilen, dezelfde jungle. Weer denk ik terug aan gisteren. Kerkklokken luidden. Het was half zes en tijd voor de tweede mis. Een handvol dorpelingen kwam op kaplaarzen, hoed in de hand, en in tot de draad versleten shirts naar de kerk Parroquia

Nuestra Señora de la Macarena. Zachtjes liep ik naar binnen. Op een papieren strook op de muur was de handgeschreven tekst DIOS DE PAZ, DE AMOR... LA PAZ SE CONSTITUYE CON EL APORTE Y LA DECISION DE TODOS... LA PAZ ES NECESARIO PARA LA EDUCACION (God van de vrede en de liefde... Vrede bouw je op met de hulp en de beslissing van allen... Vrede is noodzakelijk voor het onderwijs). Onder een muurschildering van het Laatste Avondmaal stond achter het altaar de pastoor, gekleed in zijn witte priestergewaad waaronder hij sandalen droeg. Om zijn schouder hing een rode stola. Een diaken flankeerde hem. Na afloop van de mis kreeg ik bij pastoor Henry onderdak in een kamertje naast de diaken.

Ik word uit mijn overpeinzingen gehaald doordat de pastoor vaart mindert. Het geluid van de motor sterft weg. Voor ons ligt een nauwelijks glooiende savanne, waar niets te zien is, behalve zeeën van hoog opschietend gras. Geen huis, geen bomen, geen mensen. Een leeg, verlaten landschap. De zon brandt.

‘Llanos del Yari,’ zegt pastoor Henry plechtig en veegt zich het zweet van het voorhoofd. Hier liep de corridor van drugshandelaren, guerrilla en paramilitairen. Hier is veel strijd geleverd. Voorafgaand aan de vredesbesprekingen in Havana zijn de onderhandelaars op deze vlakte bijeengekomen. Met een vluchtig handgebaar wijst hij in de verte: ‘Daar, in El Diamante, het FARC-kamp.’ Dat brengt hem op Tanja Nijmeijer die hij heeft ontmoet op zijn vorige post in La Julia, acht uur rijden op de motor hiervandaan. ‘Om humanitaire redenen heb ik haar geholpen.’ Toen hij hoorde dat haar dagboek in de krant was gepubliceerd en dat ze televisienieuws was geworden, had hij verzucht: *Oeff*, ze gaan haar vermoorden. ‘Ik heb me erg veel zorgen over haar gemaakt. Commandant Mono Jojoy, die een relatie met haar had, heeft het voor haar opgenomen.’ Aan de pastoor werd gevraagd om vanuit La Julia met de bus naar Bogotá te gaan om de moeder van Tanja op te halen. Later is de moeder nog een keer teruggekomen, samen met het leger. Ze was radeloos. Via de legerradio heeft ze een boodschap aan haar dochter gestuurd, ook al was dat onverstandig. Hij heeft veel respect voor de buitenlandse Tanja. ‘Ze is heel mooi, heel intelligent, heel sympathiek en jong.’ Nog steeds ligt zijn hart bij de gemeenschap van La

Julia, maar het werd erg gevaarlijk en hij was moe. Kort na zijn ontmoeting met Tanja is hij overgeplaatst naar La Macarena.

Hij wil weer op zijn motor stappen, maar nu we hier staan, dring ik aan om nog meer te horen over wat er op Llanos del Yarí is gebeurd.

In Yarí was het een komen en gaan van vliegtuigjes, volgeladen met chemicaliën om cocaïne te maken en op de terugweg volgestouwd met het basisproduct van cocaïne. Deze unheimische, verlaten heuvels waren het hoofdkwartier van de nationale en internationale handel in cocaïne. Van de mafia. Afwisselend bevochten de FARC en de paramilitairen elkaar het gebied.

Het begon allemaal in de jaren vijftig toen boeren elders in Colombia werden geronseld en in legervliegtuigjes en DC-3's hiernaartoe werden gebracht om dertig tot vijftig hectare te ontginnen. Doel was om de kloof tussen arm en rijk te dichten en arme boeren land te bezorgen. Niet veel anders dan het oogmerk van de guerrilla. Ook de meeste pioniers waren voorstanders van de landhervorming. De onverharde modderweg waar we nu op staan, is door hen aangelegd. Nadat ze een paar jaar door de overheid bevoorrad werden, moesten ze het verder zelf uitzoeken. Ze werden kleine landbouwers, fokten varkens en gingen vissen in de rivieren. De jacht op tijgers trok nog meer nieuwkomers: de eerste 'toeristen' – jagers. Het vlees en de huiden gingen in vliegtuigjes naar markten in steden als Villavicencio en Neiva.

Toen de jacht niet meer loonde, gingen de boeren marihuana verbouwen. Drugshandelaren van het Medellín-kartel brachten de zaden vanuit de Sierra Nevada bij Santa Marta hiernaartoe, gaven die gratis aan de boeren en zorgden tevens voor het transport van marihuana naar Mexico en de vs. Zo werd marihuana de economische motor van de boeren. In de jaren zeventig en tachtig stapten ze over op coca. Ook deze zaden leverden de drugshandelaren gratis.

La Macarena bestond toen uit zo'n vijftig houten huizen en twee winkeltjes. Pas later kwam de parochie. Ook al werd de cocaïnepasta dagelijks door vliegtuigjes op Llanos del Yarí opgehaald, de vliegtuigjes voor burgers vlogen vanuit La Macarena hooguit eens in de vijftien dagen, afhankelijk van de regenval.

Ik kijk om me heen en kan me nauwelijks voorstellen hoe deze verlaten vlakke, waar iedereen weggevlucht lijkt te zijn, vele decennia het kloppende hart was van de internationale cocaïneproductie, met een landingsbaan voor vliegtuigjes, terwijl wij hier op een modderweg vol kuilen staan.

De pastoor vervolgt zijn verhaal. In 1984 voerden de overheid en de Noord-Amerikaanse Drug Enforcement Administration (DEA) een grote militaire operatie uit om de gigantische laboratoria en het Medellín-kartel te vernietigen. Cessna's vol met coca werden uit de lucht geschoten en de cocavelden werden met pesticiden besproeid. Daarmee zou de bron van het cocaïne-transport naar de westelijke provincies Caquetá, Cauca en Nariño voorgoed ondermijnd worden. Maar er kwam gewoon een nieuw kartel en er ontstonden nieuwe gewapende groepen. De guerrilla, die verderop in La Julia belangrijke gijzelaars vasthield, nam de hele handel en wandel van de narco's in Yarí over en verbeterde de weg waar we nu staan.

In die jaren speelden ook de eerste vredesprocessen onder de regeringen van Betancur (1982–1986) en later Pastrana (1998–2002). Er werden akkoorden gesloten en verbroken. Later zouden er nog andere volgen. Veel strijders werden gedemobiliseerd. De FARC eiste dat het gebied schoongeveegd werd van politie, leger en paramilitairen, zodat er lucht zou ontstaan voor de vredesonderhandelingen. Pastrana willigde hun voorwaarde in. Vanaf toen was de staat hier de grote afwezige en maakte de FARC de dienst uit alsof het hun persoonlijke bezit was. Los Llanos werd 'FARC-landia' genoemd, een regio zo groot als Zwitserland, die bestond bij de gratie van ontvoeringen en de winsten uit de cocateelt. De FARC beschermde de telers en clandestiene airstrips in ruil voor het heffen van een soort belasting en groeide als nooit tevoren tot haar hoogtepunt rond 2002. Ook Tanja zat in FARC-landia. Als iemand zei dat hij uit La Macarena kwam, zegt de pastoor, stond dat gelijk aan dat hij een guerrillero was.

Op het moment dat de voortsudderende besprekingen op een dood spoor raakten door de hete hangijzers van de extreme ongelijkheid en van de landhervorming, vielen het leger en de politie FARC-landia binnen. Toen politica en presidentskandidaat Ingrid Betancourt ten tonele verscheen, liep ze regelrecht in de armen van de FARC die haar gijzelde. In het

kielzog van het leger kwamen ook de para's weer binnen. Zo volgden de guerrilla, het leger, de paramilitairen en de narco's elkaar in een kettingreactie op.

Het voelt merkwaardig om in de tropische hitte, met cumuluswolken die donkergrijs en dreigend aan de horizon hangen, met de pastoor op deze plek te staan, waar de ruige leegte tot een onheilspellend landschap verstart.

De pastoor heeft er genoeg van, we moeten door. Hij wil naar het kamp Urías Rendón, een overgangskamp waar oud-guerrillero's verblijven, nadat ze hun wapens in 2017 hebben ingeleverd. In het kamp bereiden ze zich voor op hun terugkomst in de maatschappij. Hij neemt een slok mierzoet sap uit een flesje, wipt zijn sandalen weer aan zijn voeten, en start de motor. Ik klim achterop en we racen verder. Meer vee, meer bosschages, meer palmen. Een paar keer wijst de pastoor met een armgebaar naar een verlaten ruïne. 'Hacienda van Mono Jojoy,' zegt hij, kijkt opzij, stuitert gevaarlijk door een diepe kuil en richt zijn blik weer naar voren. Het zijn *fincas* (boerderijen) van veeboeren die door de FARC zijn verjaagd, duizenden hectares groot. Het land en het vee waren een mooie spaarpot om de oorlog te financieren, terwijl de haciënda's als hoofdkwartier functioneerden. Het wordt me steeds duidelijker hoezeer de FARC hier 'de staat' was.

Bij een veeboer maken we een tussenstop. Palmbomen en een grote mango-boom geven schaduw tegen de hitte. De boer laat ons binnen in zijn houten boerderij, met een open woongedeelte onder een golfplaten dak. Door de kieren tussen de wanden en het dak ventileert het aangenaam. De boerin, in een legging en een hemdje dat over haar zware bovenlijf spant, staat bij haar houtkachel. Pannen en deksels hangen aan spijkers in de muurplanken; het aanrecht is naar buiten uitgebouwd, waardoor de afvoer van de spoelbak op het erf uitkomt. De boerin komt uit de keuken, begroet de pastoor door hem stevig aan haar boezem te drukken en vraagt of we willen ontbijten. Ze gaat terug naar de keuken, schept twee borden gevulde kippensoep op en zet die voor ons op tafel neer. Het echtpaar is zo'n zeventig jaar oud. Zij draagt slippers, hij kaplaarzen. Op de houten vloer scharrelen kippen en kuikens. In een hoek liggen jute zakken met aardappelen.

Oorspronkelijk komen ze uit de provincie Santander, vijftig jaar geleden kwamen ze hiernaartoe, ze waren een van de eerste pioniers. Het was louter rimboe. Hun eerste huisje maakten ze van palmblad. Honing, *aguapanela* (suikerrietwater) en *guarapo* (gefermenteerd suikerrietwater met citroen) hadden ze dagelijks, net als vis en wild. Ze hadden voldoende te eten, maar geen geld, geen schoenen. Hij staat op, rommelt in een la en komt terug met een zwart-witfoto waarop hij te midden van een horde broertjes en zusjes staat, in een blouse gemaakt van verschillende restjes stof. Een petroleumlamp brandt op de achtergrond. Het duurde zo'n tien jaar voordat ze de grond met hun machete hadden ontgonnen. Op zeven uur lopen afstand stonden een paar andere boerderijtjes. In La Macarena waren misschien tien huizen en er was nog geen kerk. Met andere pioniers hebben ze een weg naar het dorp gebaad en bruggen gebouwd. Nog steeds is het een belabberde weg, die in de regentijd onbegaanbaar is, het is een vergeten gebied, de staat heeft hier nooit iets gedaan. Vroeger gingen ze op hun paard naar het dorp. Op de steile delen van het pad hadden ze treden gemaakt. Tegenwoordig gaan ze met de motor. Lang geleden heeft hij marihuana verbouwd, daarna coca, en nu heeft hij vee. Ze hebben veel grond, meer dan vijftig koeien, varkens en een moestuin. De melkkoeien melkt hij met de hand.

Zwijgend kluiven we de kippenpoten af. Nee, er is hier niets gebeurd. Ze hebben geen last van bedreigingen, ze zijn geen slachtoffers, evenmin overlevers, want hier is nooit iets gebeurd. Het FARC-kamp met de oud-strijders, een uur hiervandaan, kent hij niet. Nooit geweest. 'Het is warmer dan gisteren,' zegt de boer tegen de pastoor. 'Wilt u nog meer soep?' Praten is een goede manier om het wezenlijke te verzwijgen. Aan alles voel ik hoe de boer probeert het gesprek een andere wending te geven om niet in gevaarlijk vaarwater te komen. Ze werpen geen veelbetekenende blikken en praten niet in bedekte termen, voor zover ik kan waarnemen. Het gewapend conflict bestaat niet. Het toerisme vindt hij duidelijk een beter onderwerp. Caño Cristales is elitair, zegt de boer ineens energiek. Zelf zijn ze er nooit geweest. Het toerisme veroorzaakt een kloof met het volk. Driehonderd toeristen per dag levert de tourbedrijven zes miljoen peso's op, rekent hij me voor. Een toeristenpakket kost een godsvermogen. Toeristen gaan alle-

maal naar dezelfde hotels en restaurants. En de gidsen, ook al zijn het boerenzonen van hier, zoals een van hun acht zonen, moeten dagen wachten op werk. De overheid en de touroperators strijken het grote geld op.

Als ik weer achter op de motor zit, heb ik een eerste indruk gekregen van het harde leven dat de pioniers achter de rug hebben, maar ben ik niets te weten gekomen over hoe zij het gewapend conflict hebben ervaren. ‘Natuurlijk laten ze zich daar niet over uit,’ zegt de pastoor nors, ‘want het geweld is voor hen heel gewoon geworden, ze vinden het niet meer dan normaal. Bovendien geven mensen zich niet bloot, ze lijken rustig, maar hun wantrouwen is groot, ze laten zich niet lezen. Ze zullen je niet vertellen dat op de weg, die langs hun boerderij loopt, indertijd dagelijks vliegtuigjes uit de vs met dozen vol geld landden en met zakken vol cocaïne weer opstegen. Noch zullen ze je iets zeggen over de bloedige gevechten voor hun ogen.’ Hij kent zijn parochianen, de vele slachtoffers, ze zullen zwijgen. Ze zijn gedesillusionneerd, hun is al die jaren door de overheid veel beloofd, maar nooit is er iets van terechtgekomen.

Na vier uur op de motor komen we door het gehucht Playa Rica en meteen daarbuiten ligt het kamp Urías Rendón voor ons. Stapvoets rijden we naar binnen. Op de helling zijn op terrassen rijen barakken gebouwd, die roze, groen en wit zijn geverfd met op de zijgevels metershoge portretten van omgekomen FARC-kopstukken, fruit en vogels. Voor sommige deuren staan potten met kruiden en bloemen. Er zijn weinig mensen, maar wel veel honden en katten. Pastoor Henry parkeert zijn motor naast een witte 4WD van de VN en we stappen af. We lopen naar een van de kamers, waar een ex-commandant achter een tafel met een dure camera en laptop zit. In zijn kantoortje is ook een VN-medewerker van de monitoringsmissie aanwezig. We staan op de drempel, maar de commandant blijft in het niets staren, terwijl hij hard met zijn pen op de tafel tikt.

‘Kom binnen,’ zegt hij ten slotte. We schudden handen, de pastoor is een bekende, dat is meteen duidelijk. Grinnikend stelt de commandant zich voor met zijn alias Hermillas: ‘Want ik houd die naam gewoon aan.’ Tijdens mijn introductie onderbreekt hij me: ‘We zijn geen oud-strijders,

zoals jij zegt, maar oud-guerrillero's. Want we zijn nog steeds strijdlustig.' De VN-medewerker die tot dan toe heeft gezwegen, voegt er aan toe dat ik eerst een autorisatie nodig heb voordat ik met iemand mag spreken. De pastoor is gaan zitten op een plastic stoel, waar hij onderuitgezakt hangt, met de ogen dicht, slapend of niet.

Spottend kijkend, zakt ook de commandant nog verder weg op zijn stoel en tikt met een lepeltje verveeld op het bureaublad. Hij is woest, zegt hij, want de overheid heeft wel van alles in het vredesakkoord vastgelegd, maar komt haar beloften niet na. Hij wijst naar de rijtjeswoningen en zegt: 'Kijk, de overheid doet alsof ze de huizen cadeau heeft gegeven, maar dat is een leugen, het geld komt uit Noorwegen.' Zijn hand zwaait richting een 4WD met het embleem van een Noorse NGO. 'Zij helpen ons met een landbouwproject. Niet onze eigen overheid.' Als dertienjarige kwam hij vanuit politieke overtuiging bij de FARC, waar hij als soldaat begon en ten slotte commandant werd. Hij mist zijn wapens, zeker nu de regering zich opnieuw onbetrouwbaar toont: de FARC wordt geen recht gedaan. Dan veert hij overeind, kijkt mij uitdagend aan en zegt: 'Ik wil naar Nederland.' De pastoor wordt wakker en kijkt of hij niet ergens iets te eten kan krijgen.

Terwijl hij met de VN-medewerker richting eetzaal loopt, zoek ik een wc op, waarna niemand meer op mij let. Als ik een man aanspreek, gekleed in een jasje waarop VREDESOPBOUW staat, antwoordt hij: 'De vrede gaat langzaam vooruit... Op zijn minst is er vrede op papier. We zijn erg voorzichtig. Er zijn veel dissidentengroepen. Moorden, veeroof, afpersingen en nieuwe ontheemden... het is er nog allemaal.' Schichtig kijkt hij om zich heen, hij past er voor iets controversieels te zeggen.

Ik loop naar een ruimte waar les wordt gegeven. Onder het golfplaten dak staan plastic tafeltjes en stoelen, geflankeerd door bustes van hun omgekomen helden op sokkels, zoals stenen leeuwen op de toegangspoort van een landgoed. Het lijken mij decorstukken, bedoeld om nog steeds de strijders te imponeren. De gipsen FARC-heerschappen, waarvan ik een enkele uit de media herken, kijken vanonder hun pet en boven hun snor streng de

ruimte in. Eén commandant heeft op zijn kraag een leger gewapende soldaten, een soort mierenkolonie. Aan een balk van het dak hangen 25 ingelijste portretten van andere omgekomen kopstukken. De aankleding ademt nostalgie en propaganda.

Dan richt ik mijn aandacht op de groep, die Engelse les krijgt. Een leraar uit Bogotá doet zijn best om de aandacht van zijn leerlingen gevangen te houden. Hij werkt met een modern scherm en een laptop. Zijn leerlingen zijn allemaal jong. Een jongen met een hippe zonnebril staat achter een meisje, dat verdiept is in haar smartphone, en masseert haar rug en schouders. Moeders hebben hun baby's meegenomen, die op schoot zitten of in een wipstoeltje zijn geparkeerd. Een enkeling draagt een camouflagebroek, maar het merendeel is wuft en sexy gekleed. Een meisje is haar make-up in een handspiegeltje aan het bijwerken. Aan hun lichamen kan ik geen lange dagmarsen meer aflezen, de meesten hebben overgewicht. Een doodenkeling luistert geconcentreerd en maakt aantekeningen. De cursus loopt al een paar maanden, het niveau is uiterst elementair. Ik wacht het einde van de les af. Daarna onderschep ik een meisje dat goed oplette.

Juliana heeft weinig zin in een praatje, bedenkt uitvluchten, heeft het te druk, verwijst me naar anderen door, maar uiteindelijk gaan we naar haar kamer in een van de barakken. Pontificaal staat haar nieuwe motor in het midden. Gekocht van het salaris dat ze maandelijks van de overheid krijgt. Ze is 24 jaar, heeft een tenger postuur en een aantrekkelijk gezicht. Uitvoerig gaat ze haar lange zwarte haar borstelen. Ook als ik mijn verbeelding gebruik, vind ik het moeilijk om me voor te stellen hoe dit meisje, met een beugel en gelakte nagels, een Russische AK-47 dag en nacht bij zich droeg en wellicht ook granaten. En gebruikte, neem ik aan.

Van terughoudend wordt ze ineens zo spraakzaam dat ik er geen speld meer tussen kan krijgen. Als elfjarige is ze bij de FARC gekomen. Thuis had ze geleerd dat de guerrilla een monster was, maar ze had nog nooit een guerrillero ontmoet. Toen ze in de vakantie steeds weer ruzie met haar moeder kreeg, liep ze weg, regelrecht naar het FARC-kamp. Je bent nog erg klein, zeiden ze tegen haar, ga maar terug naar huis. Ze hield voet bij stuk. Haar

radeloze moeder is naar het kamp gekomen om haar terug te halen. Tevergeefs. Ze is een trotse guerrillera, het was een zware maar ook prachtige tijd bij de FARC. Ze werd commandant.

Juliana vertelt dat van de 270 strijders die in het transitiekamp aankwamen er nog 80 over zijn. Velen zijn naar familie teruggegaan of naar gewapende dissidentengroepen. Sommige oud-strijders werken als dagloner op veebedrijven in de buurt. In het kamp zijn inmiddels 28 baby's. De babyboom onder de guerrillera's doet me denken aan die onder de vrouwen van *Charlie Hebdo*: gingen ze eerst kinderloos door het leven, een jaar na de aanslag waren de meesten moeder geworden.

Juliana heeft zich op een eco-toeristisch project gestort, met de titel: '*El Yari la cuna de la paz*' (El Yari de wieg van de vrede). Daarmee kunnen ze zich voor het voetlicht brengen en buitenlandse toeristen leren kennen. Hun oude *caletas* (verstopplaatsen voor wapens en geld) en tentenkamp zijn een stukje verderop, daar kunnen toeristen via een pad naartoe lopen. In een toekomstig museum kunnen bezoekers alles te weten komen over hun leven en strijd gedurende 53 jaar. Uniformen, wapens, stoelen, bedden, camouflagemateriaal, machetes en rugzakken staan daar straks uitgestald. Het museum moet het meest tot de verbeelding gaan spreken, zegt ze. Misschien moet het oude kamp nog wat opgelapt worden, misschien moet het een replica kamp worden, maar het idee is dat toeristen daar ook *gastronomía fariana*, inclusief de lievelingsgerechten van hun bevelhebbers, voorgeschoteld krijgen. Ook kunnen toeristen gaan ervaren hoe het is om uren te studeren en naar toespraken te luisteren en kunnen ze een lange mars-met-zware-bepakking maken, zoals zij door de jungle trokken. Ze zullen de mogelijkheid bieden om 24 uur te leven zoals zij leefden, zonder stromend water en elektriciteit. Dat betekent slapen onder een tentzeil op een houten bed met een matras van bladeren, baden in een kuip of in de rivier, studeren, gymnastiekoefeningen doen met het wapen in de hand en kruipen door loopgraven. Ze gaan ook wandelpaden uitzetten met verborgen camera's om de fauna te monitoren. Het luipaard is hier nog, net als de miereneter en veel soorten vogels. Dit eco-toeristische project zal hen alternatieve werkgelegenheid bieden.

Ik vraag naar de financiering ervan en of het kans maakt naast het natuurwonder Caño Cristales. Hun project, antwoordt ze zelfverzekerd, wordt gefinancierd door het ministerie van Toerisme, ze gaan juist samen met de bedrijven die Caño Cristales runnen dit plan oppakken. Ze willen hier alles als gemeenschap doen, dus anders dan Caño Cristales, dat maar aan een minderheid van de lokale bevolking ten goede komt.

Door een plotselinge tropische stortbui is een gesprek bijna onmogelijk geworden: haar woorden gaan verloren in het oorverdovende gekletter van de regen op het golfplaten dak. Een kameraad komt langs om te melden dat ik naar de pastoor moet gaan, want hij wil zo snel mogelijk terugrijden, omdat de modderweg anders te glad wordt. Als ik naar de motor loop, zie ik dat de pastoor in de deuropening van een andere kamer een regenpak aantrekt en rubberlaarzen te leen krijgt.

Achter op de motor verdwijnen de rijen barakken achter een sluier van water. Koele regenvlagen slaan in mijn gezicht en mijn gedachten zweven over het gesprek met Juliana. Ik begrijp dat de guerrilla toekomst ziet in FARC-toerisme: dit is wat ze kunnen. Het zal voor hen ook een manier zijn om hun ideologie levend te houden. Bovendien is er een markt voor. Maar wie zijn die toeristen, die voor 24 uur in de huid van een guerrillero willen kruipen? Toeristen die op een of andere manier sympathiseren met de guerrilla en daar bij zouden willen horen? Of mensen die Tanja Nijmeijer hebben bewonderd of nog steeds bewonderen, die zelf ook wel zo'n stap zouden hebben willen zetten, maar dat door gebrek aan lef of wat dan ook niet hebben gedaan en dat met het toekomstige toeristische aanbod zomaar één dag kunnen beleven? Tegelijkertijd denk ik aan mensen die zich als nazi's verkleden en in het Teutoburgerwoud de Tweede Wereldoorlog naspelen. Of mensen die voor de folklore en traditie een historisch weekend beleven in Waterloo, waar de Slag nog jaarlijks levensecht wordt nagespeeld. Mijn onsamenhangende overpeinzingen brengen me in de war. Ineens heb ik ook beelden voor ogen uit de film *Im Keller* van Ulrich Seidl, waar mannen in hun kelder verzamelingen van nazi-parafernalia koesteren, een ondergrondse schietbaan hebben en bloedserieuze bijeenkomsten houden.

La Macarena: toerisme leunt zwaar op het leger.

Vanuit La Macarena is de provincie alleen per motor bereikbaar.